

Analiza semică sau componentială

(engl. *componential analysis*; fr. *analyse sémique/ componentielle*)

Este cea mai cunoscută metodă de tip structural pentru analiza semantică a cuvintelor (semantică lexicală). Propusă de lingvistul francez de origine lituaniană J. A. Greimas (1966) și realizată de Bernard Pottier (1964, 1974), metoda se inspiră (i) din teoria mai veche a câmpurilor semantice, pentru selectarea grupului de lexeme supuse analizei; (ii) din analiza fonologică propusă de Școala de la Praga, în special de Troubetzkoy,¹ pentru identificarea caracteristicilor semantice (trăsături distinctive) ce descriu sensul (semnificatul) cuvintelor.

1.1. Premisele analizei semice

În comparație cu alte subsisteme ale codului lingvistic (de exemplu sistemul fonologie, sistemul morfosintactic), lexicul este un sector a cărui structurare este dificil de sesizat, din mai multe motive. Sistemul fonologic (constituit de cca 25-40 unități monoplane, din planul semnificantului) a fost primul subsistem al limbii a cărui structură a fost descoperită și descrisă, fiind prima aplicare a tipului de cercetare propus de Ferdinand de Saussure. Spre deosebire de foneme, unitățile lexicale sunt semne lingvistice, adică sunt biplane (un semnificant și un semnificat), deci sunt mult mai complexe.

În cadrul cuvintelor, se disting morfemele lexicale ('rădăcinile' de care vorbea gramatica tradițională), care exprimă sensul referențial și morfemele gramaticale, cu informații de tip număr, timp, persoană, caz, etc. ('terminațiile' sau 'desinențele' din gramatica tradițională). Morfemele gramaticale, unități ale morfosintaxei, sunt și ele unități biplane, semne lingvistice cu funcționalitate precisă, de flexiune (morfemul de plural *-e* din *cas-e*, morfemul *-ez* pentru persoană, timp și număr din cuvântul *studi-ez*, etc.) sau de derivare (*in-competen-ță*, *veni-rea*). Morfemele lexicale (*cas-*, *studi-*, *-compet-*, *veni-*) formează împreună cu morfemele gramaticale o unitate numită 'cuvânt'.

Deși sunt organizate în structuri mai complexe decât fonemele, morfemele gramaticale formează totuși o clasă închisă și nu foarte numeroasă: chiar dacă numărul precis pentru fiecare limbă depinde de modelul de analiză aplicat, în limbile indo-europene există aproximativ între o sută și trei sute.² Cu totul alta este situația morfemelor lexicale, principalele purtătoare ale sensului referențial și/ sau relațional, care formează o clasă deschisă (în orice moment poate apărea un cuvânt nou) și foarte numeroasă (câteva zeci de mii).³

¹ Numele părintelui fonologiei apare sub mai multe forme, ca urmare a faptului că pentru transliterația numelui din alfabetul chirilic (Трубецкой) în cel latin, există mai multe variante, în funcție de regulile ortografice ale diferitelor limbi: în engleză și germană Trubetzkoy, în franceză Troubetzkoy, în italiană Trubeckoj, în română Trubețkoi. În acest text am folosit varianta din franceză deoarece este forma care apare pe coperta traducerii în limba franceză, pe care am folosit-o, a cărții sale fundamentale (*Principes de phonologie*, Paris 1949), carte inițial publicată în germană (*Grundzüge der Phonologie*, Prague, 1939).

² Stabilirea numărului exact de morfeme pentru o anumită limbă sau un anumit grup de limbi a interesat în primul rând cercetările de traducere automată. De exemplu, Pacak (1964) într-un studiu dedicat morfologiei a patru limbi slave (rusă, cehă, polonă și sârbo-croată) a stabilit numărul de morfeme flexionare pentru adjective: rusa 39, ceha 49, polona 27 și sârbo-croată 18 (Pacak 1964, 12). Limbile slave se caracterizează prin bogăția de forme pentru clasele flexionare (substantive, adjective, pronume, verbe). Deci, dacă extindem observația lui Pacak, putem aproxima numărul de morfeme flexionare pentru aceste limbi ca situându-se între 100 și 200, estimare foarte aproximativă; la acest număr trebuie să adăugăm morfemele derivaționale. Important este faptul că morfemele gramaticale formează o clasă închisă, care se modifică încet, în devenirea istorică a limbilor. De exemplu, în cursul procesului de transformare al latinei în diferitele limbi neolatine, s-a manifestat o simplificare a morfologiei, cu trecerea de la un sistem nominal fundamental sintetic, în latină, la un sistem predominant analitic în limbile romanice. Deci limbile neolatine prezintă un număr de morfeme flexionare mult mai mic decât limba latină.

³ Se apreciază că limba engleză are peste un milion de cuvinte, dicționarele *Oxford* înregistrează circa 600.000 de mii de cuvinte ale englezei contemporane. Pentru limba franceză, dicționarele *Grand Robert* consemnează cca 500.000 de cuvinte. Aceste dicționare, de dimensiuni impresionante înregistrează un așa-numit 'mega vocabular' al unei limbi, care nu corespunde vocabularului specific al niciunui vorbitor individual (Mukherjee, 2005). Teoretic, vocabularul limbilor europene se situează cam la aceste dimensiuni, deși stabilirea numărului

Din cauza numărului mare de unități și a existenței unor relații complexe între acestea, pentru semantica lexicală structurală s-a făcut apel la câmpurile semantice, adică s-a încercat identificarea relațiilor semantice la nivelul unor micro-structuri lexicale. Teoria câmpurilor semantice este un studiu onomasiologic (adică un studiu care urmărește cuvintele care desemnează elemente dintr-o anumită sferă a realității) care pune în valoare faptul că ele constituie sub-sisteme lexicale, coerente și bine structurate (Trier 1932). Există studii pentru câmpul semantic al culorilor, al animalelor domestice, al legăturilor de rudenie, al locuinței, etc.

A doua sursă de inspirație pentru analiza componentială a fost analiza fonologică creată de Școala de la Praga. Fonologia, prima disciplină lingvistică structurală, a avut o importanță fundamentală pentru progresele ulterioare în studierea codului lingvistic deoarece:

(i) a creat o metodă care să permită identificarea inventarului de unități (în cazul fonologiei de foneme), pe baza comutării și distribuției. De exemplu, segmentele sonore /p/, /b/ și /m/ sunt foneme ale limbii române pentru că sunt singurele elemente care fac diferența între unele cuvinte (*pal* – *bal* – *mal*, *cap* – *cam* – *cal*, *subt* – *supt*, etc.); spunem, deci, că segmentele sonore /p/, /b/ și /m/ comută adică (a) apar în același context și, (b) înlocuind un segment sonor cu altul (în planul semnificatului), obținem modificări în planul semnificatului, adică semne lingvistice (morfeme sau cuvinte) cu semnificație diferită; numai elementele care au aceeași distribuție, adică apar în același context, pot comuta;

(ii) a descoperit trăsăturile pertinente ale fonemelor: fiecare segment sonor prezintă caracteristici (fonetice) de articulare și/ sau acustice. O parte a acestor caracteristici sunt importante pentru sistemul fonologic al unei anumite limbi pentru că diferențiază fonemele. Fiecare fonem este alcătuit dintr-un mănunchi de trăsături distinctive minimale, adică care nu pot fi descompuse în elemente (lingvistice) funcționale mai mici.

De exemplu, cele trei foneme despre care am vorbit mai sus prezintă unele trăsături în comun, iar alte trăsături sunt specifice. Într-o prezentare în tabel, prezența unei trăsături este notată cu semnul ‘plus’, absența ei, cu semnul ‘minus’:

fonem \ trăsături dist.	p	b	m
ocluziune bucală	+	+	+
labialitate	+	+	+
sonoritate	-	+	+
nazalitate ⁴	-	-	+

După Pottier (1974, 69)

Cele trei foneme se găsesc în opoziție, în sensul că au caracteristici în comun, constituind baza opoziției ([+ ocluziune bucală], [+ labialitate]), și proprietăți care le diferențiază, alcătuind caracteristica opoziției, și anume [+ sonor] pentru /b/ și /m/, [+ nazal] pentru /m/. Este evident că fonemul /p/ este [- sonor], adică surd, iar consoanele /p/ și /b/ prezintă trăsătura [- nazal], adică sunt orale. Această a doua descoperire, a importanței anumitor caracteristici fonetice la nivelul codului lingvistic, a fost transpusă în planul semnificatului de analiza componentială.

Bernard Pottier a observat că sensul unor cuvinte din același câmp semantic poate fi descompus într-un mod similar. Fie cuvintele *pălărie*, *șapcă*, *beretă*. Toate prezintă caracteristica de a desemna un obiect de îmbrăcăminte pentru cap, cu calotă (baza opoziției). Diferențele constau din faptul că lexemul

exact este imposibilă, nu numai pentru că lista este deschisă, ci și pentru că marea majoritate a cuvintelor sunt polisemantice și unele au omonime. Deci este greu de spus câte semnificații are un anumit cuvânt și, în multe cazuri, dacă un anumit lexem constituie un cuvânt, două cuvinte sau mai multe cuvinte omonime.

⁴ Trăsăturile distinctive descriu următoarele caracteristici ale pronunțării acestor foneme: ocluziunea se referă la faptul că segmentul sonor se pronunță cu închiderea canalului fonator urmată de o explozie, proprietate care face ca ocluzivele să nu poată fi prelungite (spre deosebire de segmentele fricative, ca /s/ sau /z/); labialitatea se referă la faptul că obstacolul care închide canalul fonator sunt buzele; sonoritatea indică faptul că pronunțarea segmentului este însoțită de o ușoară vibrație a corzilor vocale. Consoanele care au trăsătura [- sonor], ca /p/, /d/, /t/, etc. se numesc ‘consoane surde’. Trăsătura de nazalitate descrie faptul că, în timpul pronunțării, aerul nu trece numai prin canalul fonator reprezentat de gură, ci și prin fosele nazale. În limba română există două consoane sonore, /m/ și /n/.

pălărie desemnează un obiect de îmbrăcăminte pentru cap cu boruri, *șapcă* - cu cozoroc, iar cuvântul *beretă* - un obiect care se pune pe cap și care e format numai din calotă (fără boruri, fără cozoroc).

Bernard Pottier a subliniat analogiile evidente dintre particularitățile care diferențiază lexemele *pălărie*, *șapcă*, *beretă* pe de o parte și fonemele /p/, /b/ și /m/ pe de altă parte. De exemplu, cuvântul *beretă* prezintă trăsăturile [- cozoroc], [- bor], așa cum /p/ poate fi descris ca [- sonor], [- nazal]. Troubetzkoy a numit aceste proprietăți minimale ale fonemelor ‘trăsături (fonologice) distinctive/pertinente’. Prin analogie, Pottier a numit caracteristicile minimale care diferențiază sensul lexemelor ‘trăsături (semantice) distinctive/pertinente’, propunând, în plus, termenul ‘seme’ (fr. *sème(s)*).⁵

1.2. Analiza semică

Într-un articol celebru, Bernard Pottier (1964) și-a ilustrat analiza cu exemple din câmpul semantic al mobilelor pe care oamenii se așază. Lista de trăsături distinctive este aleasă în funcție de lexemele descrise, pentru a arăta atât caracteristicile semantice comune cât și caracteristicile specifice. De exemplu, dacă lexemul *canapea* ar lipsi din lista de lexeme, atunci nici semul ‘pentru o persoană’ nu ar figura, deoarece toate celelalte lexeme desemnează mobile pe care se așază o singură persoană; în mod similar, este nevoie de semul ‘din material rigid’ din cauza prezenței în lista de lexeme a cuvântului *puf*, deoarece toate celelalte cuvinte desemnează mobile din material rigid.

sem lexem	mobilă pt. a se așeza S ₁	cu picioare S ₂	pt o persoană S ₃	cu spătar S ₄	cu brațe S ₅	material rigid S ₆
scaun	+	+	+	+	-	+
fotoliu	+	+	+	+	+	+
taburet	+	+	+	-	-	+
canapea	+	+	-	+	∅	+
puf ⁶	+	-	+	-	-	-

Așa cum ‘mănunchiul’ de trăsături distinctive [+ oclisiv] ∪ [+ bilabial] ∪ [- sonor] este o descriere a fonemului /p/, ‘mănunchiul’ de seme [+ mobilă pentru a se așeza] ∪ [+ pentru o persoană] ∪ [+ spătar] ∪ [+ picioare] ∪ [- brațe] este descrierea semantică a semnificatului lexemului *scaun*. Cele cinci lexeme din tabel se află în opoziție, semul [+ mobilă pentru a se așeza] fiind baza opoziției, iar semele [± pentru o persoană] ∪ [± cu spătar] ∪ [± cu picioare] ∪ [± cu brațe] – caracteristica opoziției. **Ansamblul de seme care descriu semnificația unui lexem se numește semem.**

Dacă o anumită trăsătură semantică nu este semnificativă pentru lexemul respectiv (adică sensul cuvântului poate prezenta sau nu respectiva caracteristică) se pune semnul ‘∅’. De exemplu în limba română cuvântul *canapea* se folosește pentru a desemna mobilele pe care se pot așeza mai multe persoane, cu brațe sau fără brațe; în schimb, prezența sau absența brațelor (metaforă pentru acele părți a mobilei care au o formă asemănătoare cu brațele și pe care persoanele își pot sprijini brațele după ce se așază) face diferența dintre semnificația lexemelor *fotoliu* și *scaun*.

B. Pottier a ales cuvintele ce desemnează această clasă de mobile datorită unei particularități lexicale a limbii franceze, aceea de a avea un cuvânt cu sensul general de ‘obiect de mobilier pe care persoanele se pot așeza’, cuvântul *siège* al cărui unic sem notat cu ‘+’ este [+ mobilă pentru a se așeza], toate celelalte seme ([± pentru o persoană], [± cu spătar], [± cu picioare], [± cu brațe]) fiind notate cu ‘∅’, valoarea lor distinctivă fiind neutralizată. Pentru ansamblul de lexeme analizat mai sus, sememul care constă numai din semul general, prezent în descrierea fiecărui element al clasei (în exemplul nostru [+ mobilă pentru a se așeza]) este un **arhisemem**. Dacă în limbă există un lexem a cărui semnificație

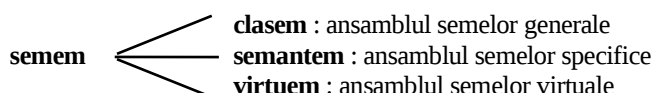
⁵ Pentru a păstra paralelismul terminologic, Pottier a propus pentru trăsăturile fonologice distinctive termenul de ‘fem’ (fr. *phème*). Termenul ‘sem’ s-a impus și este folosit în terminologia lingvistică europeană, spre deosebire de termenul ‘fem’, care este folosit numai în lingvistica franceză sau francofonă, și acolo destul de rar. În Statele Unite pentru trăsăturile semantice s-a preferat termenul de ‘mărci semantice’ (engl. *semantic markers*, Katz/ Fodor 1963)

⁶ Cuvânt împrumutat din limba franceză, relativ rar în română, dar menționat în DEX '09, care dă următoarea definiție: ‘scaun scund, fără spătar, de formă cilindrică, capitonat’

este complet descrisă de arhisemem, acesta este numit **arhilexem**.⁷ În limba franceză cuvântul *siège* este un arhilexem pentru clasa {*chaise, canapé, fauteuil, tabouret, ...*} și, în mod similar, în engleză, cuvântul *seat* este un arhilexem pentru seria {*chair, sofa/ couch, armchair, stool, ...*}. Cuvintele *siège* și *seat* au un sens apropiat de cel al cuvântului *loc* din limba română într-o frază ca *luați loc, vă rog* în care locutorul nu precizează caracteristicile mobilei pe care este invitat să se așeze interlocutorul.

Faptul că pentru clasa de cuvinte din tabel în română nu există un arhilexem, nu înseamnă că în această limbă nu există arhilexeme, pentru alte microstructuri lexicale. De exemplu, cuvântul *floare* este arhilexem pentru seria {*trandafir, dalie, margaretă, crin,*}, cuvântul *vehicul* pentru cuvintele {*automobil, autobuz, bicicletă, tren, avion, vapor, ...*}, cuvântul *felină* pentru clasa {*pisică, tigr, leu, panteră, puma, ...*}.⁸

Bernard Pottier a îmbogățit terminologia semantică propunând termeni care să descrie diferitele părți ale sememului:

Este evident că Pottier numește ‘clase’ ansamblul semelor ce constituie baza opoziției (pentru cuvintele formând subansamblul citat din clasa mobilelor, clasemul este constituit dintr-un singur sem: [+ mobilă pentru a se așeza]). În același subansamblu, semele [± pentru o persoană], [± cu spătar], [± cu picioare], [± cu brațe], formând conținutul opoziției, alcătuiește semantemul.

Virtuemul nu apare în tabelul ce descrie semele pentru că, spre deosebire de semele formând clasemul și semantemul, care au caracter permanent, semele virtuale se manifestă numai în anumite contexte, fiind legate de sensul conotativ, care adaugă valori suplimentare sensului denotativ (v. DENOTAȚIE – CONOTAȚIE). Pentru Pottier, virtuemul este un element semantic latent în memoria asociativă a vorbitorului, care depinde de asociațiile sale socioculturale. Există conotații spontane, cum ar fi cele legate de calificarea unei persoane cu numele unui animal, cultural legat de o anumită calitate (*e o vulpe* = e foarte șiret, *e un urangutan* = e foarte urât), de semnificațiile atribuite unor cifre (‘13’ = ‘nenorocire’, ‘4’ = ‘elegantă’, din cauza expresiei ‘a fi îmbrăcat/ a se pune la patru ace’). Alte conotații sunt strict contextuale (în *săptămâna trecută hoții au vizitat muzeul de artă*, la sensul verbului *a vizita* = ‘a merge la’ se adaugă semnificația contextuală ‘cu scopul de a fura’). Tot de tip contextual sunt semele virtuale ce se adaugă cuvântului *scaun*: poate să însemne ‘poziție socială, loc de muncă foarte bun’ într-o expresie ca *nu vrea*

⁷ Pottier face din nou o transpunere în domeniul semnificatului a relațiilor descoperite de Troubetzkoy (1937) pentru semnificant. În anumite contexte, diferite de la limbă la limbă, unele opoziții fonologice nu funcționează, se suspendă sau (termenul consacrat în lingvistica structurală) se neutralizează. Este cazul celebrei ‘asurziri’ a consoanelor ocluse în poziție finală în limbile germană și rusă. De exemplu, opoziția de sonoritate în cazul consoanelor dentale /t/ și /d/ este fonologică în ambele limbi, deoarece face diferența dintre cuvintele germ. (*das*) *Ende* „sfârșitul” și (*das*) *Ente* „rața”, sau dintre cuvintele din rusă *ma* /ta/ (se citește ‘ta’) „aceea” – *da* /da/ (se citește ‘da’) „da”. Dacă una din dentale apare în poziție finală, vorbitorii pronunță consoana surd: germ. (*der*) *Rat* „sfat” și (*das*) *Rad* „roata” se pronunță amândouă /ra:t/; în rusă *pom* (se citește ‘rot’) „gură” *pod* (se citește ‘rod’) „gen” se pronunță amândouă /rot/. Știm că nu este vorba despre o omonimie, pentru că de îndată ce oclusa dentală nu mai este în poziție finală, sonora re apare: genitivul (*des*) *Rades* „ale roții” se pronunță /ra:des/, în rusă genitivul *roda* „(al/ a) genului” se pronunță [‘roda], dativul *pody* „genului/ la gen” se pronunță [‘rodu]. Pentru aceste cazuri Troubetzkoy vorbește despre neutralizarea, adică suspendarea, opoziției [+sonor] vs. [-sonor]. Elementul care apare în poziție de neutralizare este numit **arhifonem**, notat /T/ unitate care, din punct de vedere fonologic, nu este nici sonoră nici surdă, pentru că această diferență a fost suspendată. Deci arhifonemul /T/ este caracterizat numai de trăsăturile [+oclusiv] și [+dental]. Un fel de neutralizare a fonemelor există și în limba română, deși fenomenul este mai puțin frecvent decât în germană sau rusă și se manifestă mai mult sub forma unor variante pozitionale. De exemplu fricativele dentale /s/ și /z/ sunt în limba română foneme, făcând, de exemplu, distincția între cuvintele *sac* și *zac*, *ros* și *roz*. La final de silabă, opoziția se neutralizează, în sensul că fonemul sonor apare doar dacă este urmat de o silabă ce începe cu o consoană sonoră (*dez-brăca*) și surd dacă inițială silabei următoare este o consoană surdă (*des-părți*). DSL vorbește în acest caz de arhifonemul /S/.

⁸ În semantica tradițională se vorbește despre relația de hiperonimie: de exemplu *locuință* este un hiperonim pentru cuvintele {*casă, apartament, vilă, ...*}, care sunt hiponimele sale. Din punct de vedere structural, hiperonimul este în același timp și arhilexemul clasei de hiponime.

să-și piardă scaunul; este sinonim cu ‘membru al unei adunări’ în sintagme de tipul *scaun de deputat*, *scaun de academician*. Expresia (*persoană*) cu *scaun la cap* desemnează o persoană echilibrată, cu judecată, cu discernământ, un alt sens contextual conotativ al cuvântului *scaun*.

Unii lingviști folosesc termenul de ‘conotație’ într-o accepțiune mai restrânsă, legată de sensul afectiv, de nivelul stilistic, de semnificații implicite (Kerbrat-Orecchioni 1980). De exemplu, cuvintele *documente* vs. *hârtoage*, *automobil* vs. *rablă*, *câine* vs. *javră*, *cal* vs. *mârtoagă* exprimă același concept (au același sens denotativ), diferența privind nuanța familiară sau depreciativă a celui de al doilea termen al opoziției, accepțiune în care Kerbrat-Orecchioni folosește cuvântul ‘conotație’.

În ultimele două decenii, sensurile virtuale, contextuale sunt studiate de o nouă disciplină, **pragmatica lexicală** propusă de Robyn Carston (2002) și Deidre Wilson (2003), ramură a pragmaticii cognitive în rapidă dezvoltare, care își propune să studieze modul în care sensul propriu, literal al cuvintelor se modifică în anumite contexte. Aceste noi semnificații sunt numite ‘**sensuri ad-hoc**’. Față de sensul propriu, sensurile ad-hoc pot reprezenta o restrângere/ specificare (verbul *a închide* desemnează acțiuni foarte diferite în sintagme ca *a închide ușa*, *a închide pumnul*, *a închide cartea*, *a închide drumul*, etc.), o extensie (*un original*, *adică (un) țicnit*), o aproximare (*Franța e un hexagon*, pentru a spune că hotarele acestei țări au forma aproximativă de poligon cu șase laturi), o metaforă (*zâmbet înghețat*), etc. Folosirea unor sensuri ad-hoc se generalizează în comunitatea lingvistică după o perioadă și ajung să fie menționate în dicționare, fiind unul dintre mijloacele de îmbogățire a vocabularului.

Bibliografie

- DSL = Bidu-Vrinceanu, Angela, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, (2001), *Dicționar de științe ale limbii*, București, Nemira.
- Carston, Robyn (2002), ‘Metaphor, ad hoc concepts and word meaning - more questions than answers’, *UCL Working Papers in Linguistics* 14: 83-105.
- Greimas, Algirdes Julien (1966), *Sémantique structurale. Recherche de méthode*. Paris. Librairie Larousse.
- Katz, Jerrold J./ Jerry A. Fodor, (1963), ‘The structure of a semantic theory’, in *Language* 39, 2: 170–210.
- Kerbrat-Orecchioni, Cathérine (1980), *L’énunciation. De la subjectivité dans le langage*, Paris, Armand Colin. 2e édition 1999.
- Mukherjee, Joybrato (2005) ‘Word’ in Philipp Sreazny (ed.) *Encyclopedia of Linguistics*, vol. 1, New York, Taylor & Francis Group e-Library, disponibil la <<https://www.perlego.com/book/1666467/encyclopedia-of-linguistics-pdf>>
- Pacak, Milos (1964), ‘Slavic Languages: Comparative Morphosyntactic Analysis’ in *Mechanical Translation*, 8, 1, 11-14; disponibil la <<https://aclanthology.org/www.mt-archive.info/MT-1964-Pacak.pdf>>
- Pottier Bernard (1964), ‘Vers une sémantique moderne’, in *Travaux de linguistique et de littérature* 2/1, 107-137.
- Pottier, Bernard (1974), *Linguistique générale*, Paris, Klincksieck.
- Trier, Jost (1931), *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes*, Heidelberg C. Winter.
- Trier, Jost (1932) ‘Sprachliche Felder’, in *Zeitschrift für deutsche Bildung* 8, 417-427.
- Troubetzkoy, Nikolai Sergueevitch (1939), *Grundzüge der Phonologie*, Travaux du Cercle Linguistique de Prague, Prague, TCLP VII; traducere în limba franceză de J. Candineau, *Principes de phonologie*, Paris, Klincksieck, 1957.
- Vasiliu, Emanuel (1965), *Fonologia limbii române*, București, Editura științifică.
- Wilson, Deidre (2003), ‘Relevance Theory and Lexical Pragmatics’, *Italian Journal of Linguistics/Rivista di Linguistica*, 15(2): 273-291. Special Issue on Pragmatics and the Lexicon. Reprinted in 2004 *UCL Working Papers in Linguistics* 16, 343-360.